

Kvantitativní výzkum v Moldavsku zaměřený na ohrožené děti a děti migrantů

Přinášíme výsledky z jedinečného průzkumu provedeného v roce 2012 v Moldavsku. Zaměřoval se na vyhledání dětí, které se ocitly v tísnivé situaci po té, co jejich rodiče odešli za prací do zahraničí. Během průzkumu se zjišťovaly také jejich potřeby a problémy.

Od roku 1998 došlo v Moldavské republice k prudkému nárůstu míry chudoby, která dosáhla jedné z nejvyšších hodnot (přes 70 %) zaznamenaných v zemích Společenství nezávislých států (SNS). I proto dochází k neustálé migraci pracovní síly, fenoménu, který s sebou přináší nové sociální a ekonomické problémy.

V minulých letech opustila zemi z ekonomických důvodů významná část populace. Až 600 tisíc Moldavanů žije v zahraničí, v roce 2009 se počet migrantů odhadoval na 353 000¹, což představuje zhruba jednu třetinu národní pracovní síly. Odhaduje se též, že jedna třetina moldavských nestálých migrantů žije střídavě v zahraničí a doma. Jako velmi znepokojivý důsledek masivní migrace se často zmiňuje zatím stále málo známý fenomén „opuštěného dítěte“.

Charita ČR ve spolupráci s místními partnery v Moldavsku provedla v rámci projektu Podpora tvorby národní koncepce pro práci s opuštěnými dětmi kvalitativní průzkum zaměřený na vyhledání takto opuštěných dětí, tedy dětí, které se nacházejí v tísnivé situaci po té, co jejich rodiče odjeli do zahraničí a také dětí, jejichž rodiny se nacházejí v obtížné situaci². Zjišťovaly se také jejich potřeby a problémy, se kterými se potýkají.

Samotnému výzkumu předcházela informační kampaň v médiích, která připravila obyvatele na masivní kvantitativní výzkum. Sociální pracovníci tak získali větší důvěru ze strany občanů Moldavska. Zároveň proběhlo proškolení 1100 sociálních pracovníků z jednotlivých administrativních oblastí Moldavska.

Průběh průzkumu

Na vypracování dotazníku se podíleli zástupci Moldavské státní univerzity z fakulty sociologie, z organizace Child Rights Information Center Moldova (CRIC), konzultanti z Ministerstva práce, sociální ochrany a rodiny Moldavska a Mezinárodní organizace pro migraci (IOM). První část dotazníku se věnovala rozhovoru s dospělým člověkem, který se o dítě pečuje (rodiče, příbuzní, prarodiče, přátelé rodiny.). Zjišťuje se v ní datum narození, pohlaví, jakou vzdělávací instituci dítě navštěvuje aj. Zároveň se sociální pracovník dotazoval, kdo z rodičů pracuje či pracoval v zahraničí a na jak dlouho. V případě, že rodiče dítěte v zahraničí byli, zjišťovalo se, jak často a jakým způsobem jsou s ním ve styku.

Ve druhé části se od této osoby zjišťovaly především údaje o zdraví dítěte, např. jak často navštěvuje lékaře, jaký je jeho současný zdravotní stav.

Následující se zaměřovala na výchovu dítěte a sociální pracovník v této části vedl rozhovor pouze s dítětem školou povinným. Ptal se ho, kdo se s ním učí a dělá domácí úkoly, zda chodí pravidelně do školy, jaké byly jeho výsledky ve škole před migrací rodiče/ů a poté co odjeli do zahraničí.

Čtvrtou část zaměřenou na zjišťování podmínek života dítěte vyplňovalo buď školou povinné dítě, či dítě nenavštěvující školu společně se sociálním pracovníkem. Otázky se týkaly toho, kde dítě nyní žije, jak často se koupe, zda má co jíst a jaká je jeho strava.

Předposlední díl dotazníků vyplňoval sociální pracovník s osobou, jež se o dítě pečuje. Pokud se jednalo o dítě školního věku, vyplňovalo tuto část společně se sociálním pracovníkem bez přítomnosti

¹Migration: Facts and Figures. IOM Moldova. Dostupný z

<<http://www.iom.md/index.php/en/programs/migration-management/migration-facts-and-figures>>

² Rodiny nacházející se v obtížné situaci jsou definovány v nařízení O přípravě jmenných seznamů dětí, které se nacházejí v obtížné situaci a také dětí, jejichž rodiče odjeli do zahraničí pracovat přijatém Ministerstvem práce, sociální ochrany a rodiny, Ministerstvem vzdělávání, Ministerstvem zdravotnictví a Ministerstvem vnitra. Děti nacházející se v obtížné situaci jsou definovány takto: 1. Jejich rodiny dostávají sociální dávky, či dostávaly v roce 2012; 2. Rodiny dostávají podporu pro zimní období; 3. Rodiny se čtyřmi a více dětmi či s dětmi s omezenými možnostmi dostávající adresné kompensace; 4. Rodiny, které dostávaly materiální pomoc v roce 2011 či 2012.

rodiče/opatrovníka. Zjišťovalo se, kolik má dítě přátel, zda na něj někdo křičí, fyzicky ho trestá, nutí do něčeho proti vlastní vůli aj.

Poslední část vyplňoval sociální pracovník a vyhodnocoval podmínky bydlení dítěte, hygienický stav, komunikaci s rodiči/osobou pečující o dítě.

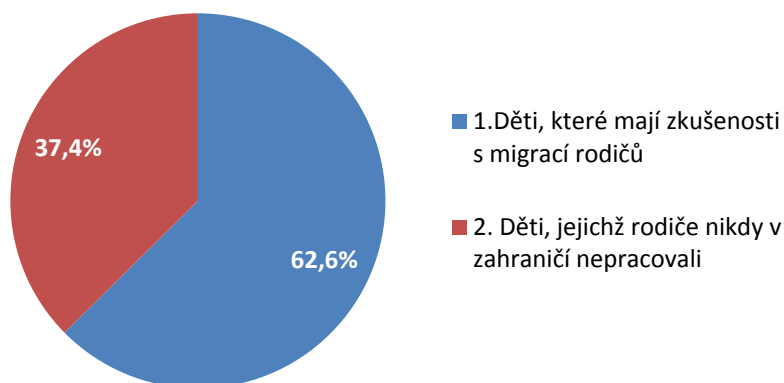
Aby se předešlo falšování dotazníků ze strany sociálního pracovníka, mělo každé navštívené dítě za úkol nakreslit strom. Obrázek se přiložil k vyplněnému dotazníku a v další části projektu budou tyto stromy vyhodnoceny psychologem.

Výsledky průzkumu

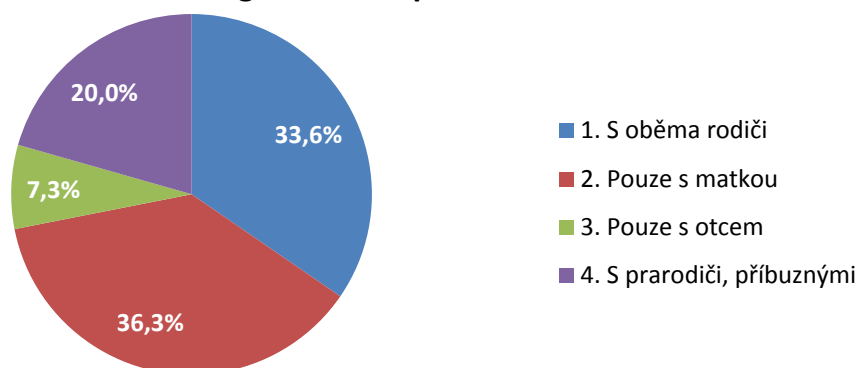
Výzkum probíhal od března do září 2012 ve všech 36 regionech Moldavska. Celkem se rozdalo 180 tisíc dotazníkových formulářů. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 168 081 moldavských dětí a mládeže do 18 let, tj. 23 % celkového počtu dětí a mládeže v Moldavsku. Dívky i chlapci byli ve stejném poměru. Většina dotázaných (84,4 %) pocházela z venkovských oblastí, což je dáno především zemědělským charakterem země.

Zkušenosti s migrací rodičů mělo 150 270 (62,6 %) dotázaných, z čehož 33,6 % v době návštěvy sociálního pracovníka právě žilo s oběma rodiči, 36,3 % pouze s matkou a 7,3 % pouze s otcem. Přes 20 % dětí žilo buď s prarodiči, nebo příbuznými.

Zkušenost dětí s migrací rodičů

V době návštěvy sociálního pracovníka děti se zkušeností s migrací rodičů právě žili

Je zajímavé, že 51 % dětí má zkušenost s migrací otců, kteří se vracejí domů v řádu několika měsíců (3–12 měsíců). Naopak zkušenosti s migrací matek má 28,5 % dotázaných dětí, které však oproti otcům častěji pracují v zahraničí delší dobu (23 % matek pracuje v zahraničí více jak rok ve srovnání

s 12 % otců). Jak otcové, tak matky odjíždějí většinou za prací do Ruska či jiných zemí Svazu nezávislých států (otcové 85,5 %, matky 60 %).

Komunikace mezi rodinou a školou je velmi slabá. Ani škola ani státní instituce dané oblasti se o situaci opuštěných dětí příliš nezajímá a tyto děti jsou naopak pokládány spíše za privilegovanou než zranitelnou skupinu. Komunikace dětí s rodiči pracujícími v zahraničí je sporadická a probíhá prostřednictvím telefonu, internetu, peněz či posíláním balíků.

Opuštěné děti čelí emocionálním problémům, které mohou mít vliv na jejich výsledky ve škole. Bývají vystaveny většímu riziku záškoláctví a zhoršeným výsledkům ve škole. Velmi často hrozí, že se stanou oběťmi zneužívání, násilí a zanedbávání. Většina zneužívaných dětí žije v neúplných rodinách a často se musí bránit dalším rizikům, jako je alkohol, drogy, prostituce aj.

Při posuzování emocionálního a psychického stavu dětí se ukázalo, že 3,6 % dětí z rodin, které se nacházejí v obtížné situaci, a 1,1 % dětí z rodin rodičů-migrantů mají napjaté vztahy se svými pečovateli. Přitom 38,4 % dětí z rodin migrantů a 46,7 % dětí z rodin nacházejících se v obtížné situaci se stalo svědky slovního násilí (křik) a 18,8 % svědky fyzického násilí v rodině. Spolužáci a skupina kamarádů jsou zdrojem násilí: 15,5 % dětí z rodin migrantů a 19 % z rodin v obtížné situaci uvedlo, že jsou šikanováni.

Výsledky průzkumu ukázaly, že kouření (3,8 % dětí z rodin migrantů a 5 % z rodin v obtížné situaci), pití alkoholu (3,7 % a 4,2 %) nebo braní drog (necelé 1 % v obou skupinách) není ojedinělý jev a 2 % dětí z rodin v obtížné situaci a 1 % dětí migrantů uvedlo, že nemají žádné přátele, cítí se osamělí a chybí jim podpora okolí.

Děti ve venkovských oblastech navíc často zatěžuje práce doma. 7,3 % dětí nemohlo pravidelně chodit do školy kvůli práci na domácím hospodářství, 3,3 % dětí zase nemělo vhodné oblečení či obuv pro pravidelnou návštěvu školy a 7,1 % mělo jiné důvody, proč do školy nejít.

Z hodnocení postojů k navštíveným rodinám samotných sociálních pracovníků vyplynulo, že pouze 49,5 % domácností mělo vodovod a 35,6 % vanu. Navíc jen 23,5 % navštívených domácností se udržuje v čistotě jen částečně a hygienická pravidla nejsou úplně dodržována. 4,8 % domácností je zcela neudržovaných a nejsou hygienicky přijatelné pro zdravý vývoj dítěte. 18,1 % dětí shledali pracovníci jako částečně upravené a čisté a 1,7 % dětí špinavé, zanedbané a nevhodně se chovající.

Závěr

Prezentovaná data podala obrázek o situaci, která panuje po celé zemi, ale také o situaci v jednotlivých okresech. Záměrem bylo, aby aktéři s rozhodovací pravomocí mohli v této věci jednat jak na centrální úrovni, tak přímo v komunitách.

Výsledky kvantitativní studie představila Charita ČR a její partneři významným aktérům veřejné správy, Ministerstvu práce, sociální ochrany a rodiny, Ministerstvu zdravotnictví a Ministerstvu školství. Poslouží k vypracování Strategie na ochranu dítěte 2013–2020 a legislativy, která se týká problematiky ochrany potřebných dětí a dětí, jimž se nedostává rodinné péče. Na zpracování Strategie se bude podílet i Charita ČR a její partneři.